

REGULATORNA ULOGA NARODNE BANKE SRBIJE U SAVREMENIM USLOVIMA PRIVREĐIVANJA

Dragana Bolesnikov*

Sažetak: Stvaranje povoljnog poslovnog okruženja ima sve veći značaj za nacionalnu konkurentnost. Centralna banka može da doprinese povećanju nivoa konkurentnosti biznisa i konkurentnosti nacionalne privrede u celini. Upravo iz tog razloga, cilj ovog rada je da razmotri ulogu centralne banke u savremenom svetu.

Centralna banka Republike Srbije je Narodna banka Srbije. Odgovornost Narodne banke Srbije je obezbeđenje monetarne i finansijske stabilnosti. Monetarna stabilnost podrazumeva nisku, stabilnu i predvidivu stopu inflacije kao i poverenje u valutu. Finansijska stabilnost podrazumeva nesmetano funkcionisanje finansijskog sistema. Upravljajući novcem i kamatnim stopama Narodna banka Srbije stvara ambijent za postizanje održivog ekonomskog rasta. Njena uloga se kreće od regulatora u privredi do subjekta koji obezbeđuje povoljno poslovno okruženje.

Ključne reči: centralna banka, nacionalna konkurentnost, povoljno poslovno okruženje

Abstract: Creating positive business environment is rather important for the national competitiveness. The Central bank can make contributions to the increase of business competitiveness as well as of the competitiveness of the entire economy. Especially for these reasons, the aim of this paper is to reconsider, in a critical manner, what the role of central bank in developed world is. The National Bank of Serbia is the Central bank of the Republic of Serbia. The responsibility of the National Bank of Serbia is to provide monetary and financial stability. Monetary stability means a low, stable and predictable inflation and confidence in the currency. Financial stability means a sound financial system in which banks and other financial organizations function well. The National Bank of Serbia manages money and interest rates, which creates an environment conducive to sustainable economic development. The role of the National Bank of Serbia ranges from intervention in the economy to the subject that provides positive business environment.

Key words: the Central bank, national competitiveness, positive business environment

Uvod

Svetski proces globalizacije sve više nameće izazove finansijskoj stabilnosti. Centralna banka je samostalna i jedinstvena emisiona ustanova monetarnog sistema, odgovorna za monetarnu politiku, za stabilnost valute, finansijsku disciplinu i za obavljanje drugih zakonom određenih poslova. Ovaj rad govori o ulozi i značaju centralne banke Srbije, Narodne banke Srbije, u savremenim uslovima privređivanja. Kroz prikaz razvoja centralne banke Srbije, njene organizacione strukture i mehanizma delovanja, prikazan je njen doprinos poboljšanju konkurentnosti nacionalne privrede kao celine, putem stvaranja stabilnog i povoljnog poslovnog okruženja neophodnog za privlačenje stranih direktnih investicija.

Determinante odnosa države i centralne banke

Centralna ili emisiona banka predstavlja specifičnu bankarsku instituciju monetarnog sistema koja je najčešće pod velikim nadzorom (kontrolom) i uticajem države¹. Nastanak centralnih banaka se vezuje za industrijsku revoluciju. Centralne banke su bile preduslov za brz industrijski razvoj. Narodna banka Srbije je

* Dragana Bolesnikov, saradnik u nastavi, Visoka poslovna škola strukovnih studija, Novi Sad, Srbija

¹ N. Vunjak, Lj. Kovačević, *Bankarstvo (bankarski menadžment)*, Subotica, Proleter a.d. Bečej, Ekonomski fakultet Subotica, 2006.

centralna banka Republike Srbije. Osnovana je 2. jula 1884. godine pod imenom Privilegovana narodna banka Kraljevine Srbije.

Od svog osnivanja, Narodna banka Srbije je više puta menjala svoje ime²:

- *Privilegovana narodna banka Kraljevine Srbije (02.07.1884.-26.01.1920.)* – Nakon oslobođenja od Turaka srpska država je započela obnovu i osnivanje državnih institucija. Od prve inicijative pa do realizacije prošlo je tri decenije, 1884.godine zaživela je institucija pod gore navednim imenom. Zbog velikog interesa akcionara osnivački kapital je bio podignut sa predviđenih 10 na 20 miliona dinara. Prvi guverner je bio Aleksa Spasić. Banka je organizovana po ugledu na Belgijsku narodnu banku, koja je u to vreme važila za obrazac savremenog orgnizovanja centralne banke. Formirani su Zbor akcionara, Glavni odbor, Upravni odbor, Nadzorni odbor i Eskontni odbor. Ustanovljene su funkcije guvernera i viceguvernera. Narodna banka Kraljevine Srbije je u prvo vreme bila smeštena u samom centru Beograda, u Knez-Mihailovoj ulici, a posle u namenski podignutom zdanju u Ulici kralja Petra, u kome je i danas. Projekat je izradio afirmisani bečki arhitekta Konstantin Jovanović, sin Anastasa Jovanovića, dvoroupravitelja kneza Mihaila Obrenovića. Za to svoje delo odlikovan je 1890. godine kada je zgrada i useljena. Za vreme Prvog svetskog rata Privilegovana narodna banka Kraljevine Srbije u izbeglištvu, našla je utočište pod okriljem francuske države i Banke Francuske. Njeno privremeno sedište bilo je u Marseju, gde je uprkos vanrednim okolnostima uspevala da izvršava svoje funkcije. Problem ove centralne bankarske ustanove je bio u tome što su u njenoj upravi sedeli uglavnom vlasnici i osnivači većine drugih bankarskih ustanova koje su počele da niču širom zemlje. Oni su kredite Narodne banke, odobrene po kamati od 6 %, krajnjim korisnicima zajma odobravali za 20%.
- *Narodna banka Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca (26.01.1920.-03.10.1929.)* – Nakon Prvog svetskog rata i ujedinjenja dela Južnih Slovena, po zakonu od 26. januara 1920. godine, Privilegovana narodna banka Kraljevine Srbije prerasla je u Narodnu banku Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca. Usled potreba koje je iziskivao povećani obim poslova, zgrada Banke je po projektu njegovog autora dozidana. Banka je osnovana kao privilegovana privatna akcionarska ustanova, ali se poslovanje Banke odvijalo pod stalnom kontrolom države. Kada je njena teritorijalna nadležnost proširena, 1920. godine, zakonodavac je Banku tretirao samo kao kreditnu ustanovu. Prilikom stvaranja Kraljevine SHS, srpski radikali su došli na ideju da nacionalizuju sve banke u kojima postoji strani kapital. Postupak je sproveden ili asimilacijom aktive i pasive ili putem postavljanja državnog komesara. U tom periodu na poslovanje banaka negativno utiču ratna inflacija austrijskih kruna i zamena novca, srpskog dinara, u novoj državi.
- *Narodna banka Kraljevine Jugoslavije (03.10.1929.-septembar 1946.)* – Pod ovim nazivom Banka deluje od 1929. godine u skladu sa promenom imena države. Prvi i najvažniji zadatak banke postaje staranje o novcu i održavanje njegove stabilnosti. Od 1931. godine poverena joj je kao prva funkcija monetarna politika, a kao druga funkcija kreditna politika. Zakon o novcu donet je na Vidovdan 1931. godine. Posle Velike krize 1929. godine, javlja se potreba za stabilnim novcem. Uveden je dinar sa zlatnom podlogom i to pomoću francuskog finansijskog kredita. U tom momentu dinar je bio treća po veličini jedinica merena u zlatu u Evropi, ali samo 102 dana. Samo nekoliko dana posle donošenja zakona o zlatnom dinaru pale su pod stečaj dve velike evropske banke, austrijska *Kreditanstalt* banka i nemačka *Danatbank*, sa kojima je naše bankarstvo bilo povezano. Značajan devizni izvor Kraljevine Jugoslavije dolazio je od ratne reparacije Nemačke i Austrije, ali u tom periodu američki predsednik Huver proglasio je moratorijum na njih. *Bank of England* napušta pravilo zlatnog pokrića funte, suprotno centralnoj banci Kraljevine Jugoslavije. Ove vesti su dovele do velike panike u bankarskom sistemu, povlačili su se štedni ulozi, a u inostranstvo su se prebacivala devizna sredstva, što je uslovalo promenu zakonskih propisa sa akcentom na snažne devizne restrikcije. Narodna banka Kraljevine Jugoslavije je nacionalizovana 14. septembra 1940. godine pod pritiskom Hrvatske koja je tražila ili sopstvenu emisionu ustanovu ili institucionalni uticaj na emisionu politiku Narodne banke Kraljevine Jugoslavije. Za vreme

² V. Dugalić, A. Mitrović, D. Gnjatović, G. Hofman, I. Kovačević, *Narodna banka 1884-2004*, Beograd, Jugoslovenski pregled, 2004.

Drugog svetskog rata (od aprila 1941. do oktobra 1944. godine) obavljala je poslove iz svog predstavništva u Londonu.

- *Narodna banka Jugoslavije (septembar 1946.-19.07.2003.)*- pod ovim imenom Banka je svoje funkcije obavljala od septembra 1946. godine kada je nacionalizovana. Narodna banka Jugoslavije bila je centralna monetarna institucija najpre Federativne Narodne Republike Jugoslavije, a kasnije Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije sve do njenog raspada 1991. godine. SFRJ je bila podeljena na šest socijalističkih republika i na dve socijalističke autonomne pokrajine koje su bile deo SR Srbije. Centralna banka je u socijalističkim zemljama potpuno zavisna od izvršne vlasti i isključivo operativno realizuje poslove koji se odnose na monetarnu i kreditnu politiku. Osnovna funkcija Narodne banke Jugoslavije bila je kvantitativno regulisanje novčane mase. U tom periodu nedovoljna akumulacija supstituisala se dodatnom emisijom, kao i kreditiranje federacija. Reformom iz 1965. godine monetarno-kreditna politika dobila je aktivnu ulogu u održavanju stabilnosti tržišta. Postojanje narodnih banaka republika i federacija (donošenjem ustavnih amandmana 1971.godine) predstavljalo je opasnost od dezintegracije bez obzira na jedinstveno tržište. Nakon raspada SFRJ Banka je nastavila svoje poslovanje u Beogradu kao centralna banka Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije predstavljajući dve republike, Srbiju i Crnu Goru. U aprilu 1992. godine formirana je Savezna Republika Jugoslavija čija Skupština je usvojila Zakon o Narodnoj banci Jugoslavije 25. juna 1993. godine u kojem je Banka definisana kao jedina i nezavisna emisiona banka monetarnog sistema SRJ i SRJ garantuje za sve obaveze Banke. Tokom 1990. godine u Republici Srbiji donose se zakoni i formiraju različita ovlašćenja državnih organa u brojnim oblastima privređivanja. Regulativa tih posebnih zakona predstavljala je reakciju na dnevne promene uslova privređivanja. To je vreme raspada tržišta bivše savezne države što je za posledicu imalo i raspad pravne infrastrukture. Krajem 90-ih godina prošlog veka kosovska kriza (Nato bombardovanje) rezultirala je pad vrednosti dinara (uprkos restriktivnoj monetarnoj politici NBJ) i pad operacija na legalnim finansijskim tržištima. U 2000. godini Šefovi diplomatija EU na samitu u Luksemburgu stavili su van snage sve sankcije protiv SRJ uvedene 1998. godine, a krajem godine dinar je ponovo uspostavio unutrašnju konvertibilnost. Naredne godine SR Jugoslavija je primljena u punopravno članstvo Svetske banke. U 2002. godini Narodna banka Jugoslavije saopštila je da je dinar postao konvertibilan u svim tekućim transakcijama sa inostranstvom, prvi put od 1946. godine, kada je bivša Jugoslavija postala član Međunarodnog monetarnog fonda. Od 01.01.2003. godine formiran je platni sistem po međunarodnim standardima koje je definisala Banka za međunarodne obračune (BIS), nestala je specijalizovana organizacija Narodne banke Jugoslavije – Zavod za obračun i plaćanja (ZOP) i celokupan platni promet se obavlja preko poslovnih banaka. Jedan od prvih značajnih postignutih efekata novog sistema platnog prometa je smanjenje troškova učesnika u platnom prometu. Zakonom za sprovođenje Ustavne povelje državne zajednice Srbije i Crne Gore, koji je stupio na snagu 04. februara 2003. godine, Narodna banka Jugoslavije nastavlja da radi kao organ države Srbije.
- *Narodna banka Srbije (od 19.07.2003.)* – Zakonom o Narodnoj banci Srbije, koji je stupio na snagu 19. jula 2003. godine, utvrđeni su položaj, organizacija, ovlašćenja i funkcije Narodne banke Srbije. Cilj Narodne banke Srbije je postizanje i očuvanje stabilnosti cena kao i finansijske stabilnosti³. Narodna banka Srbije upravlja novcem i kamatnim stopama kako bi ostvarila nisku, stabilnu i predvidivu stopu inflacije i time stvara ambijent za postizanje održivog ekonomskog razvoja i rasta zaposlenosti. Ona je odgovorna za čuvanje vrednosti nacionalne valute, odnosno kupovne snage novca i tako doprinosi rastu životnog standarda. Upravljavajući novcem i kreditima utiče na jačanje poverenja javnosti u dinar što privrednicima olakšava donošenje poslovnih odluka. Prethodno navedenim merama Narodna banka Srbije obezbeđuje monetarnu stabilnost. Na finansijsku stabilnost utiče obezbeđujući sigurnost i efikasnost platnog sistema i nadgledajući aktivnosti poslovnih banaka i drugih finansijskih institucija. Narodna banka Srbije upravlja javnim fondovima i javnim dugom.

³ Zakon o Narodnoj banci Srbije – Službeni glasnik br. 72/2003 i br. 55/2004

Metodom indukcije sa produženjem prikazan je razvoj centralne banke Srbije kroz istoriju sa posebnim osvrtom na njenu ulogu i funkcije. Ova istorijska digresija nam ukazuje na činjenicu da je razvoj centrale banke pod uticajem tekućih zbivanja datog vremena. Stepem zavisnosti centralne banke od države je određen stepenom razvoja privrede kao i ideološkim doktrinama, i država i centralna banka regulatorne su institucije društva. Ovom složenom odnosu novu dimenziju daje globalizacija jer su velike razlike u polaznim pozicijama nacionalnih ekonomija.

Narodna banka Srbije

Narodna banka Srbije je pravno lice sa sedištem u Beogradu, ima svoj statut koji potvrđuje Narodna skupština Republike Srbije. Organi Narodne banke Srbije su:

- MONETARNI ODBOR – utvrđuje monetarnu politiku, čine ga guverner i viceguverneri.
- GUVENER – bira ga Narodna skupština na period od pet godina. U njegovoj nadležnosti je sprovođenje odluka Monetarnog odbora i Saveta, organizacija i poslovanje Narodne banke Srbije. Trenutni guverner Narodne banke Srbije je Radovan Jelašić. Zamenik guvernera zamenjuje guvernera u slučaju njegove odsutnosti ili sprečenosti sa istim pravima i obavezama, a po ovlašćenju guvernera može i u vreme njegove prisutnosti obavljati određene poslove iz njegove nadležnosti.
- SAVET – Ima predsednika i četiri člana koje bira Narodna skupština na period od pet godina. Savet na predlog guvernera usvaja finansijski plan i godišnji račun Narodne banke Srbije. Takođe, na predlog guvernera Savet bira i viceguvernera (od tri do pet) na period od pet godina. Viceguverneri obavljaju poslove koje im poveri guverner, a odnose se na koordinaciju rada u osnovnim organizacionim jedinicama Narodne banke, poslove kontrole i revizije, računovodstveno-finansijskih poslove, poslove trezora, devizne poslove i odnose sa inostranstvom i poslove monetarnog sistema i politike.

Narodna banka u svom sastavu ima specijalizovanu organizaciju, Zavod za izradu novčanica i kovanog novca – Topčider, čije se obaveze i odgovornosti određuju Zakonom o Narodnoj banci Srbije i Statutom Narodne banke Srbije⁴.

U nadležnosti Narodne banke Srbije su:

- EMISIJA NOVCA I KREDITA – preko svoje specijalizovane institucije Zavoda za izradu novčanica i kovanog novca – Topčider emituje gotov novac. Ona emituje i primarni novac tako što odobrava kredite poslovnim bankama ili od njih kupuje nedospela potraživanja. Na ovaj način Narodna banka Srbije reguliše visinu kamatnih stopa na finansijskim tržištima;
- SPROVOĐENJE MERA KREDITNO-MONETARNE POLITIKE - na osnovu utvrđenih ciljeva ekonomske politike Narodna banka Srbije samostalno utvrđuje projekcije rasta monetarnih i kreditnih agregata i donosi mere monetarne i kreditne politike radi ostvarivanja utvrđenih ciljeva. Uz saglasnost Vlade određuje režim kursa dinara, s tim što samostalno vodi politiku kursa dinara;
- ODRŽAVANJE SPOLJNE LIKVIDNOSTI - obuhvata poslove obavljanja platnog prometa u zemlji i sa inostranstvom, utvrđivanje iznosa stalnih i tekućih obaveznih rezervi zemlje potrebnih za održavanje likvidnosti u međunarodnim plaćanjima;
- OBAVLJANJE ODREĐENIH POSLOVA ZA RAČUN DRŽAVE – za Republiku Srbiju obavlja različite kreditne i fiskalne poslove u skladu sa zakonskim ovlašćenjima (premošćavanje vremenske neusklađenosti između prihoda i izvršavanja rashoda budžeta RS kratkoročnim kreditima);
- KONTROLNA FUNKCIJA - Narodna banka Srbije reguliše visinu i način održavanja minimalne likvidnosti banaka. Ona takođe vrši kontrolu boniteta i zakonitosti poslovanja banaka i drugih finansijskih organizacija i propisuje minimum sadržaja revizije za iste. Banci koja nije postupila u skladu sa merama monetarne politike izriče kaznene mere i izdaje nalog za otklanjanje uočene nepravilnosti.

⁴ Zakon o Narodnoj banci Srbije – Službeni glasnik br. 72/2003 i br. 55/2004

Narodna banka Srbije podnosi Narodnoj skupštini godišnji izveštaj o poslovanju i rezultatima rada, izveštaj o monetarnoj politici, godišnji izveštaj o stanju u bankarskom i ukupnom finansijskom sistemu zemlje, kao i program monetarne politike za narednu godinu. Narodna banka Srbije vodi poslovne knjige, sastavlja i prezentuje finansijske izveštaje u skladu sa računovodstvenim načelima definisanim u okviru Međunarodnih računovodstvenih standarda (neki od njih su: MRS1 utvrđuje minimalni broj pozicija za Bilans stanja, Bilans uspeha, Izveštaj o promenama na kapitalu i napomene za sve entitete; MRS7 utvrđuje strukturu i sadržaj Izveštaja o tokovima gotovine za sve entitete; MRS30 utvrđuje dodatne zahteve za obelodanjivanjem u finansijskim izveštajima banaka). Finansijski izveštaji obuhvataju: Bilans stanja, Bilans uspeha, Izveštaj o novčanim tokovima, Izveštaj o promenama na kapitalu i napomene uz finansijske izveštaje. Revizija finansijskih izveštaja je obavezna za Narodnu banku Srbije. Godišnji račun Narodne banke Srbije, sa izveštajem ovlašćenog revizora, Savet Narodne banke Srbije dostavlja Narodnoj skupštini do 30. juna naredne godine⁵.

Monetarni mehanizam

Narodna banka Srbije ostvaruje svoje funkcije pomoću instrumenata monetarno-kreditnog regulisanja. Instrumenti monetarne politike ne utiču direktno na ciljeve, a krajnji cilj je uticaj na stopu inflacije. Kao operativni cilj Narodna banka Srbije koristi kamatne stope na međubankarskom tržištu novca. Prelazni cilj je projekcija inflacije koja se teže kontroliše od kamatnih stopa. Osnovni instrumenti monetarne politike Narodne banke Srbije su: operacije na otvorenom tržištu; kreditne i depozitne olakšice (stalne olakšice) i obavezna rezerva.

Mere monetarne politike utiču na makroekonomske agregate. Cenovnu stabilnost, u okvirima definisanog inflatornog koridora, Narodna banka Srbije održava putem referentne kamatne stope kao osnovnog instrumenta i ostalih mera monetarne politike kao pomoćnih instrumenata. Delovanje mera ispoljava se kroz različite kanale čija identifikacija pomaže da se utvrdi najefikasniji skup instrumenata monetarne politike. Monetarna politika utiče na tržište novca i finansijsko tržište, oni dalje utiču na tržište roba i usluga, a preko njih dolazi do promene agregatne tražnje, proizvodnje i cena. Privredna aktivnost i inflacija povratno utiču na monetarnu politiku. U razvijenim tržišnim privredama najvažniji kanal monetarnog mehanizma je kanal kamatnih stopa, ali kod nas još uvek nema veliki značaj. Promene kamatnih stopa centralne banke dovode do promena kratkoročnih kamatnih stopa na novčanom i finansijskom tržištu. Usled inflatornih očekivanja nominalna kratkoročna kamatna stopa utiče na realnu kratkoročnu kamatnu stopu. Trenutne i očekivane realne kratkoročne kamatne stope utiču na dugoročne realne kamatne stope koje potom utiču na obim i strukturu potrošnje, na sklonost ka štednji i investicijama. Kod nas je najzastupljeniji kanal deviznog kursa. Monetarna politika preko kamatne stope utiče na devizni kurs i neto izvoz. Niža kamatna stopa slabi domaću valutu, depresijacija valute utiče na porast izvoza i bruto domaćeg proizvoda (Maršal-Lernerov uslov⁶), a obrnuto je u slučaju više kamatne stope.

Opšta hipoteza je da je regulatorna uloga centralne banke uslov održivosti stabilnog okruženja.

Regulatorna uloga centralne banke realizuje se putem sledećih njenih funkcija: emisije novca i kredita, kontrolne funkcije, funkcije održavanja spoljne likvidnosti i funkcije obavljanja određenih poslova za račun države. Upravljajući novcem i kreditima centralna banka stvara monetarnu stabilnost, a finansijsku stabilnost obezbeđuje kroz sigurnost i efikasnost platnog prometa i nadgledanjem aktivnosti banaka i finansijskih institucija. Putem monetarne i finansijske stabilnosti centralna banka održava stabilnost okruženja i doprinosi ekonomskom rastu.

Osnovni finansijski rizici sa kojima se susreće Narodna banka Srbije u svakodnevnom poslovanju su :

⁵ Zakon o Narodnoj banci Srbije – Službeni glasnik br. 72/2003

⁶ J. Jednak, R. Tomić, *Osnovi ekonomije*, Novi Sad, Alfa-graf NS, 2007.

- rizik likvidnosti – nastaje usled nemogućnosti da se sredstva banke finansiraju izvorima podjednake ročnosti i kamatne stope, rizik nemogućnosti naplate sredstava po odgovarajućoj ceni, u odgovarajuće vreme;
- rizik promene kamatne stope – promene kamatne stope mogu da prouzrokuju da kamatonosna aktiva i pasiva dospeju u različito vreme i u različitom obimu;
- valutni rizik – tiče se transakcija u stranoj valuti, utiče na pozitivne i negativne kursne razlike koje se evidentiraju u bilansu uspeha Narodne banke Srbije;
- kreditni rizik – osnov rizika je upravljanje deviznim rezervama. Smernice za upravljanje na godišnjem nivou određuje Monetarni odbor Narodne banke Srbije u skladu sa načelima sigurnosti, likvidnosti i rentabilnosti.

Cilje Narodne banke Srbije je da upravlja rizicima na dnevnoj bazi da bi uspela da spreči finansijske i nefinansijske gubitke. Poboľšanjem rada javnih i privrednih institucija možemo poboljšati konkurentnost nacionalne privrede. Kao samostalna institucija, Narodna banka Srbije se trudi da efikasno obavlja svoje funkcije. U skladu sa kriterijumima za proces pristupanja Evropskoj uniji, Narodna banka Srbije mora da ostvari stabilno okruženje. Države koje su ušle u monetarnu uniju prenele su ovlašćenja nad monetarnom politikom na evropski nivo. Monetarnom unijom upravlja Evropska centralna banka u saradnji sa nacionalnim centralnim bankama u okviru Evropskog sistema centralnih banaka. Evropska centralna banka je institucija koja je nadležna za očuvanje stabilnosti cena u zoni evra što podrazumeva strogo kontrolisanju inflaciju, godišnje povećanje cena mora biti manje od 2%, i to postiže kontrolom količine novca u opticaju, praćenjem kretanja cena i procenom rizika u odnosu na stabilnost cena u evrozoni. Narodna banka Srbije održava cenovnu stabilnost u okvirima definisanog inflatornog koridora uz korišćenje referentne kamatne stope kao osnovnog instrumenta i ostalih mera monetarne politike kao pomoćnog instrumentarija⁷.

Zaključak

Prve kratkoročne ekonomske posledice krize hipotekarnih kredita, nastale u Americi, osećaju se kroz poljuljan globalni bankarski sistem. Generalna skupština UN osniva posebno stručno telo za praćenje globalne finansijske krize kako bi se pronašao odgovor na krizu koja pogađa sve zemlje. Prve mere u zaštiti nacionalnih ekonomija sprovode upravo centralne banke pojedinačno (ni EU nije uspela da dođe do zajedničkog pristupa problemu nego su zemlje članice pojedinačno reagovale). Da bi smanjile udar finansijske krize, skoro sve centralne banke ubrizgavaju ogromne sume novca na tržište da bi popravile ugroženu likvidnost banaka i drugih finansijskih organizacija. Neke države su se odlučile i za delimičnu nacionalizaciju banaka.

Otvorenost i međuzavisnost nacionalnih privreda dovele su do globalne nestabilnosti finansijskih tržišta bez obzira na mogućnost identifikovanja i upravljanja finansijskim rizicima. *Regulatorna uloga centralne banke je uslov održivosti stabilnog i povoljnog poslovnog okruženja jer centralna banka samostalno utvrđuje projekcije rasta monetarnih i kreditnih agregata, putem novca i kamatnih stopa može da ostvari stabilnu i predvidivu stopu inflacije.*

Literatura

- [1] Banks, E., (2005) *Chatastrophic Riske, Analysis and Management*, England, John Wiley and Sons Ltd.
- [2] Dugalić, V., Mitrović, A., Gnjatović, D., Hofman, G., Kovačević, I., (2004) *Narodna banka 1884-2004*, Beograd, Jugoslovenski pregled
- [3] Gligorijević, S., (1971) „Kreditno-monetarna politika i srednjoročni plan SR Srbije 1971-1975. godine“, *Ekonomska misao* 2, Beograd
- [4] Gnjatović, D., (1999) *Finansije i finansijsko pravo*, Beograd, Policijska akademija

⁷ Memorandum Narodne banke Srbije o principima novog okvira monetarne politike od 30.08.2006.

- [5] Janjević, M., (1998) *Evropska monetarna unija – evro na evropskoj i svetskoj sceni*, Beograd, Međunarodna politika, Službeni list, Pravni fakultet, Takultet tehničkih nauka, Institut ekonomskih nauka
- [6] Jednak, J., Tomić, R., (2007) *Osnovi ekonomije*, Novi Sad, Alfa-graf NS
- [7] Jones, A. R., (2001) *The Politics and Economics of the European Union*, Northampton, Edward Elgar
- [8] Krsev, B., (1998) *Bankarstvo u Dunavskoj banovini*, Novi Sad, Prometej
- [9] Ljubetić-Sirotković, E., (1969) „Monetarno-kreditna politika i likvidnost privrede“, *Ekonomist* 4, Zagreb
- [10] NBS (2008) – Finansijski izveštaji pripremljeni u skladu sa međunarodnim standardima finansijskog izveštavanja za godinu koja se završava 31.decembra 2007. godine sa mišljenjem o finansijskim izveštajima
- [11] Principle of Credit Risks (1999) Basle Committee
- [12] Radmilović, S., (1994) *Finansijska tržišta*, Novi Sad, Financing Centar
- [13] Radmilović, S., Bjelica, V., Kovačević, R., Petrović, S., Petrović, P., (1996) *Preduzeća, banke i strani kapital*, Novi Sad, Financing Centar
- [14] Rikalović, G., (1994) *Institucionalna infrastruktura u tranziciji ka tržišnoj ekonomiji*, Beograd, Institut društvenih nauka-Centar za ekonomska istraživanja
- [15] Vunjak, N., (1999) *Finansijski menadžment*, Subotica, Ekonomski fakultet Subotica
- [16] Vunjak, N., Kovačević, Lj., (2006) *Bankarstvo (bankarski menadžment)*, Subotica: Proleter a.d. Bečež, Ekonomski fakultet Subotica
- [17] UNCTAC Handbook of Statistics (2005) Geneva
- [18] Zakon o Narodnoj banci Srbije – Službeni glasnik RS br.72/2003 i br. 55/2004
- [19] www.nbs.yu